

***ALOJZ REBULA: SLOVENEK
MED ZGODOVINO
IN
NADČASNIM***

*Znanstveni posvet ob stoti obletnici rojstva
akademika Alojza Rebule*

Program posveta in povzetki referatov
Uredil Brane Senegačnik

Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Slovenska matica

Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Dvorana SAZU
Ljubljana, Novi trg 3

21. in 22. oktober 2024

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6(450.36).09Rebula A.(082)

ALOJZ Rebula: Slovenec med zgodovino in nadčasnim (posvet) (2024 ;
Ljubljana)

Alojz Rebula: Slovenec med zgodovino in nadčasnim : znanstveni posvet
ob stoti obletnici rojstva akademika Alojza Rebule : program posveta in
povzetki referatov : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Dvorana
SAZU, Ljubljana, Novi trg 3, 21. in 22. oktober 2024 / uredil Brane
Senegačnik ; [organizatorja] Slovenska akademija znanosti in umetnosti in
Slovenska matica. - Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti,
2024

ISBN 978-961-268-106-7
COBISS.SI-ID 211322371

Kazalo

ALOJZ REBULA: SLOVENEK MED ZGODOVINO IN NADČASNIM.....	5
Program posveta	7
OSEBA	11
Vinko Ošlak: Moje peripatetične steze z Alojzom Rebulo	12
Sergij Pahor: Alojz Rebula kot soustemeljitelj in usmerjevalec Drage.....	13
Janko Kos: Desetletja ob Alojzu Rebuli	14
Tomaž Simčič: Alojz Rebula kot pedagog in mentor.....	15
Erika Jazbar: Sejati iz sejalskega imperativa.....	16
Mojca Petaros: Iz zakladnice spominov: pričevanja Marija Maverja o Alojzu Rebuli	17
OSEBA IN DRUŽBA	18
Ignacija Fridl Jarc: Alojz Rebula in Slovenska matica.....	19
Milček Komelj: Rebulovi najzgodnejši dnevniki 1948–1954.....	20
David Movrin: Ira, Reb, cave, notum: sprejemljiva in prepovedana klasična filologija v študentskem dnevniku Alojza Rebule.....	21
PISATELJ, DRAMATIK, SCENARIST	23
Vilma Purič: Jezik kot vprašanje smisla v delih Alojza Rebule..	24
Tatjana Rojc: Resnici zvesto iskanje Smisla	25
Martina Ožbot: Nekaj značilnosti Rebulove slovenščine	26
Irena Avsenik Nabergoj: »Veličastne možnosti metaforičnega« v prikazih ženskih in moških likov v Rebulovem romanu Jutri čez Jordan.....	27
Matej Venier: Alojz Rebula: tri dramska dela.....	29
Maja Lapornik: Radijski medij kot priložnost potrjevanja slovenske besede in kraj svobodnega ustvarjanja: Rebulove radijske igre	31
David Bandelj: Od literature do oznanila	32

Jože Faganel: Biografski roman kot svetovnonazorska avtorefleksija.....	33
Andrej Lokar: Dnevnik kot jazenje: poskus personalistične interpretacije dnevnikov Alojza Rebule	34
ANTIČNE IN RENESANČNE RESONANCE	35
Jadranka Cergol: »V grško-rimski antiki vidim previdnostno pripravo na edinstveni Prihod«: preplet klasičnih antičnih in krščanskih korenin Evrope	36
Marko Marinčič: Livijin vinograd in Rebulova težavna ljubezen do rimstva	37
Anja Božič in br. Jan Dominik Bogataj: Rebulov roman Zeleno izgnanstvo ter viri za upodobitev humanista in tržaškega škofa Piccolominija	39
Brane Senegačnik: Gledališče besed	41
PISATELJ IN TEOLOG	42
Marija Stanonik: Alojz Rebula med (krščansko) duhovnostjo in slovenstvom	43
p. Edvard Kovač: Rebulov spopad z ničem ali njegov krščanski eksistencializem	44
ESEJIST IN MISLEC SLOVENSTVA	45
Aleš Maver: Alojz Rebula in janzopavlovski kompromis	46
Igor Škamperle: Eshatološka vizija v delih Alojza Rebule; Smer Nova zemlja	47
Jernej Šček: Med cesarji in kozolci. Rebulovo esejistično leposlovje kot kraljeva pot v dominsvetovstvo	48
Martin Grum: Bibliografija Alojza Rebule 1946–2018.....	49

**ALOJZ REBULA: SLOVENEK MED ZGODOVINO IN
NADČASNIM**

Znanstveni posvet ob stoti obletnici rojstva akademika Alojza Rebule

**21. in 22. oktober 2024 od 10h–19.30,
Dvorana SAZU, Novi trg 3, Ljubljana**

Organizatorja: Slovenska akademija znanosti in umetnosti in
Slovenska matica

Vodja posveta: Brane Senegačnik

Letos mineva sto let od rojstva slovenskega pisatelja, akademika Alojza Rebule (1924–2018). V počastitev te obletnice Slovenska akademija znanosti in umetnosti (Razred za umetnosti) v sodelovanju s Slovensko matico prireja znanstveni posvet, načrtuje pa tudi izdajo zbornika predstavljenih prispevkov. Posvet bo 21. in 22. oktobra v Dvorani SAZU.

Alojz Rebula je bil edinstven glas v slovenskem romanopisju 20. stoletja: suverena poteza besednega čopiča, živo bogastvo klasične kulture in predvsem globina etosa postavljajo njegov opus na posebno mesto v literarni zgodovini. Vse to odseva tudi v njegovem sicer ne obsežnem, a vrhunskem prevajalskem opusu. Intelktualna prodornost, strastno iskanje zgodovinske, družbene in duhovne resnice in nezgrešljivi slogovni lesk odlikujeta nepreštvene eseje, kolumne in dnevniške zapise, s katerimi je pomembno zaznamoval ne le slovensko literaturo, temveč tudi širše kulturno življenje. Globoke in trajne sledi pa je pustil še drugod: v zavesti in ustvarjalnosti zamejskih Slovencev, v številnih generacijah svojih dijakov, v svojih prijateljih in kolegih v Sloveniji in po svetu. Namen posveta je osvetliti posamezna področja Rebulovega delovanja z različnimi prispevki, ki se raztezajo v širokem loku od biografskih beležk in pričevanj, celovitih refleksij njegovega literarnega opusa in analitičnih branj posameznih del ter njihovih zgodovinskih virov preko predstavitve novo odkritih dnevniških zapisov in manj znanih žanrskih del (drame in radijske igre) do

refleksije njegovega esejističnega opusa in teoloških razmišljanj. Prispevki so tematsko razdeljeni v več sklopov: pričevanjskim in spominskim prikazom pisateljve osebnosti (*Oseba*) sledijo predstavitev notranje prelomnih let v času študija in izkušnje s socialističnim režimom (*Oseba in družba*); interpretacije različnih vidikov njegove literature (*Pisatelj, dramatik, scenarist*) in njenega historičnega zaledja (*Antične in renesančne resonance*) pa dopolnjujejo premisleki o religiozni razsežnosti umetniške besede (*Pisatelj in teolog*) in o smislu človeka in slovenstva v moderni dobi (*Esejist in mislec slovenstva*). Posvet bo sklenila predstavitev načrta za pisateljvo bibliografijo, ki bo že sama na sebi zgovoren dokument o dediščini, ki jo je zapustil slovenski kulturi.

Program posveta

PONEDELJEK, 21. oktober 2024

10.00–10.30 Uvodni nagovori (podpredsednik SAZU, urednica Slovenske matice, organizator posveta)

OSEBA

10.30–11.30

Vinko Ošlak. *Moje peripatetične steze z Alojzom Rebulom*

Sergij Pahor. *Alojz Rebula kot soustreljitelj in usmerjevalec Drage*

Janko Kos. *Desetletja ob Alojzu Rebuli*

Diskusija

11.30–12.00 Odmor za kavo

12.00–13.00

Tomaz Simčič. *Alojz Rebula kot pedagog in mentor*

Erika Jazbar. *Sejati iz sejalskega imperativa*

Mojca Petaros. *Iz zakladnice spominov: pričevanja Marija Maverja o Alojzu Rebuli*

Diskusija

13.00–15.00 Odmor za kosilo

OSEBA IN DRUŽBA

15.00–16.00

Ignacija Fridl Jarc. *Alojz Rebula in Slovenska matica*

Milček Komelj. *Rebulovi najzgodnejši dnevnik 1948–1954*

David Movrin. *Ira, Reb, cave, notum: sprejemljiva in prepovedana klasična filologija v študentskem dnevniku Alojza Rebule*

Diskusija

16.00–16.30 Odmor za kavo

PISATELJ, DRAMATIK, SCENARIST

16.30–18.00

Vilma Purič. *Jezik kot vprašanje smisla v delih Alojza Rebule*

Tatjana Rojc. *Resnici zvesto iskanje Smisla*

Martina Ožbot. *Nekaj značilnosti Rebulove slovenščine*

Irena Avsenik-Nabergoj. *Veličastne možnosti metaforičnega« v prikazih ženskih in moških likov v Rebulovem romanu Jutri čez Jordan*

Diskusija

18.00–18.30 Odmor za kavo

18.30–19.15

Matej Venier. *Alojz Rebula: tri dramska dela*

Maja Lapornik. *Radijski medij kot priložnost potrjevanja slovenske besede in kraj svobodnega ustvarjanja: Rebulove radijske igre*

Diskusija

TOREK, 22. oktober 2024

10.00–11.00

David Bandelj. *Od literature do oznanila*

Jože Faganel. *Biografski roman kot svetovnonazorska avtorefleksija*

Andrej Lokar. *Dnevnik kot jazenje: poskus personalistične interpretacije dnevnikov Alojza Rebule*

Diskusija

11.00–11.30 Odmor za kavo

ANTIČNE IN RENESANČNE RESONANCE

11.30–12.50

Jadranka Cergol. »*V grško-rimski antiki vidim previdnostno pripravo na edinstveni Prihod»: preplet klasičnih antičnih in krščanskih korenin Evrope*

Marko Marinčič. *Livijin vinograd in Rebulova težavna ljubezen do rimstva*

Anja Božič in br. Jan Dominik Bogataj. *Rebulov roman Zeleno izgnanstvo ter viri za upodobitev humanista in tržaškega škofa Piccolominija*

Brane Senegačnik. *Gledališče besed*
Diskusija

13.00–15.00 Odmor za kosilo

PISATELJ IN TEOLOG

15.00–15.45

Marija Stanonik. *Alojz Rebula med (krščansko) duhovnostjo in slovenstvom*

p. Edvard Kovač. *Rebulov spopad z ničem ali njegov krščanski eksistencializem*

Diskusija

15.45–16.00 Odmor za kavo

ESEJIST IN MISLEC SLOVENSTVA

16.00–17.00

Aleš Maver. *Alojz Rebula in janezopavlovski kompromis*

Igor Škamperle. *Eshatološka vizija v delih Alojza Rebule:
Smer Nova zemlja*

Jernej Šček. *Med cesarji in kozolci. Rebulovo esejistično
leposlovje kot kraljeva pot v dominsvetovstvo*

Diskusija

17.30

Martin Grum. *Bibliografija Alojza Rebule 1946–2018*

18.00

Zaključek posveta

OSEBA

Vinko Ošlak: Moje peripatetične steze z Alojzom Rebulo

Vinko Ošlak, pisec tega pričevanja, podaja časovno in tudi kulturno, versko politično in literarno ozadje seznanitve s pisateljem Alojzom Rebulo v začetku 70. let prejšnjega stoletja. Iz njunega srečanja se je kmalu razvilo dolgoletno prijateljstvo. Njuno sodelovanje pa je kulminiralo v vseslovenski in obenem koroški reviji *Celovški zvon*, ki mu je A. Rebula s svojim dnevnikom vsa leta izhajanja te revije dajal duhovno, kulturno in narodnostno hrbtnico. Zapis podaja tudi posamezne utrinke in anekdote iz njunega druženja in skupnega prizadevanja, ne skriva pa tudi razlik, ki so med obema urezale zev nekakšne »prijateljske distance«, ki ni bila razhod ali celo spor, vsekakor pa odkrito izpričevanje razlik v razumevanju Božje besede, kar se je ganljivo izrazilo tudi v tem, da sta ves čas svojega »utišanega« prijateljstva molila drug za drugega, da bi se mogla znova najti v isti klopi Kristusove cerkve, kakor jo je vsak drugače pojmoval.

Vinko Ošlak, rojen 1947 v Slovenj Gradcu. Študij filozofije na Mednarodni akademiji znanosti v San Marinu z bakalavreatom na temo Novalisove filozofije države in z magistriranjem na temo identitetnega vprašanja na primeru Slovencev na Koroškem. Po preselitvi v Celovec v letu 1982 urednik v celovški Mohorjevi, nato andragog in prevajalec na slovenskem oddelku Katoliške akcije v Celovcu. Piše od svojih šolskih let, prevaja iz angleščine, nemščine, srbščine in esperanta. Pobudnik in urednik vseslovenske revije *Celovški Zvon*. Glavni projekt: revizija Dalmatinovega prevoda Biblije v danes razumljivo slovenščino. Objavil okoli 70 knjig beletristične in publicistične narave v slovenščini, esperantu in nemščini, prevedel okoli 50 knjig.

vinko.oslak@gmail.com

Sergij Pahor: Alojz Rebula kot soutemeljitelj in usmerjevalec Drage

Avtor skozi osebno pričevanje o številnih stikih z Alojzom Rebulom s svoje perspektive podaja dragoceno podobo vloge, ki jo je pisatelj odigral pri utemeljevanju in usmerjanju študijskih dni v Dragi, še zlasti v obdobju zorenja ideje o slovenski samostojnosti. Intelektualno vrenje, ki je dobivalo svoj glas na svobodni zamejski tribuni, je nedvomno bilo eden pomembnih katalizatorjev prelomnega trenutka v slovenski zgodovini, čeprav ostaja povsem neupravičeno na obrobju zavesti osrednjega kulturnega prostora. Pričevanje o Rebulovi misli, duhovnih in etičnih impulzih, ki zaznamovali to dogajanje, so priložnost tako za obogatitev njegove biografije kot za kulturnozgodovinsko osvetljavo temeljev slovenske samobitnosti.

Sergij Pahor je časnikar, dejaven v predstavniških organizacijah slovenske manjšine, dolgoletni predsednik Društva slovenskih izobražencev in organizator Drage. Rojen v Trstu leta 1934, živi na tržaškem Krasu.

sergijpahor@gmail.com

Janko Kos: Desetletja ob Alojzu Rebuli

Akad. prof. dr. Kos bo svoj prispevek predstavil govorno brez vnaprej pripravljene pisne predloge.

Tomaž Simčič: Alojz Rebula kot pedagog in mentor

Prispevek temelji v glavnem na avtorjevih osebnih spominih in vtisih. Alojza Rebulo je namreč Simčič spoznal najprej kot profesorja latinščine in grščine na klasičnem liceju Franceta Prešerna v Trstu v letih 1974–1977. V njegov spomin se je vtisnil kot učitelj, ki se ni posluževal kakšne posebne pedagoške metode, ampak je ta metoda bil on sam s svojim neizmernim znanjem, širokim obzorjem, svojim temperamentom, s svojo ljubeznijo do antike in do slovenstva in z neprikrito, a do vseh dijakov obzirnó opredelitvijo za krščanstvo. Skratka, bil je učitelj, ki je v vseh učencih pustil neizbrisno sled. Kasneje je Simčič ponovno navezal stik z Rebulo ob koncu svojega akademskega študija, in sicer, ko je za temo svoje disertacije izbral lik msgr. Jakoba Ukmarja (1878–1971), tržaškega duhovnika in duhovnega voditelja, od leta 2001 tudi kandidata za naziv »blaženega«. Rebula je bil namreč velik častilec msgr. Ukmarja, čigar lik je upodobil v svojem romanu *Divji golob*. S svojim globokim in osebnim poznavanjem Ukmarja je Rebula Simčiču posredoval marsikateri koristen nasvet pri pisanju disertacije. Ko je le-ta izšla, je zanjó prispeval spremno besedo. Kot pisatelj in predavatelj, kot svetovalec, kot človek, ki je rad prisluhnil sogovorniku, je Rebula, zlasti s svojo bližino nazorom J. Maritaina, pomembno vplival na avtorja tega prispevka in na oblikovanje njegovega krščanskega pogleda na svet.

Tomaž Simčič, upokojeni učitelj, diplomiral iz literarnih ved na univerzi v Trstu in iz klavirja na tržaškem konservatoriju »Tartini«. Napisal je monografiji o tržaškem duhovniku in teologu Jakobu Ukmarju (Gorica, 1986) in o sociologu in politiku Andreju Gosarju (Trst-Ljubljana 1992) ter vrsto razprav, zlasti s področja slovenskega katoliškega gibanja na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji v 19. in 20. stoletju. Aktiven je v kulturnem življenju slovenske manjšine v Italiji. tomazsimcic58@gmail.com

Erika Jazbar: Sejati iz sejalskega imperativa

Alojz Rebula je bil doma na tržaškem Krasu, v vasici, ki spada pod goriško nadškofijo. Bil je profesor na slovenskih šolah v Italiji, največ let pa je živel v "kraških Atenah", kot je nazival Opčine. Kot pisatelj, kolumnist, intelektualec in mislec pa je presegal zamejstvo. Dihal je z matičnim prostorom, utripal z njegovimi sredinami in miselnimi tokovi, spraševal se je o dilemah Zahoda, Cerkve, človeka. Njegovo slovenstvo ni bilo predmet debate. Bilo je aksiom. Ni se spraševal o jeziku pisateljevanja, ampak je živel celostno in opredeljeno; slovenski jezik mu je bil vrednota. Primorske korenine so pri njem segale globoko, a ni ostal ujet vanje, dihal je tudi ali predvsem z Dantejem, antiko, Mediteranom, Maritainom. V kolikšni meri je bil Alojz Rebula sploh tržaški in zamejski pisatelj?

Erika Jazbar (Gorica, 1972) je časnikarka, publicistka in javna delavka. Po izobrazbi je klasična filologinja, zaposlena v slovenskem uredništvu informativnih sporedov RAI v Trstu. Na svoji poklicni poti deluje v različnih slovenskih in italijanskih medijih in sredinah, piše za tiskovine v treh Slovenijah. Je avtorica in urednica več 10 knjig. Leta 2017 je prejela Meškovo nagrado, leta 2019 pa Černetovo nagrado.

erikajazbar@yahoo.it

Mojca Petaros: Iz zakladnice spominov: pričevanja Marija Maverja o Alojzu Rebuli

Mojca Petaros sodi v generacijo (naj)mmlajših tržaških književnih navdušencev, v generacijo tistih, ki so slovenski klasični licej v Trstu obiskovali v času, ko je bil pisatelj Alojz Rebula že v pokoju. Zato niso imeli sreče, da bi z njim navezali osebni stik, pač pa so se o njegovi književnosti učili pri pouku. Prispevek za simpozij je avtorica pripravila na podlagi pričevanja svojega dedka, Marija Maverja, ki je dolgo let prijateljaval z Rebulo, zlasti v času, ko sta obe družini, Maver in Rebula, stanovali na Opčinah, v vasi nad Trstom, kjer je Marij Maver živel z avtoričino babico Matejko Peterlin. V 70. in 80. letih se je Alojz Rebula skoraj vsak večer oglasil na njenem domu za kozarec vina in klepet. Iz teh večerov pri Maverjih se je tudi rodil eden od prizorov iz Rebulove knjige *Snegovi Edena*, kjer opisuje mamu, kako daje otroke spat. S tovrstnimi anekdotami bo Mojca Petaros orisala portret Alojza Rebule, kakršnega še vedno hrani v spominu Marij Maver: portret pisatelja, ki je povsod našel navdih za svoje like, pa tudi portret razgledanega misleca, zavednega Slovenca, svojevrstnega profesorja, ljubitelja narave in zvestega sopotnika.

Mojca Petaros (Trst, 1998) je magistrica prevajanja s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, književna prevajalka in pisateljica. Piše raznovrstna besedila od člankov, intervjujev, kronik, književnih in gledaliških kritik do športnih komentarjev in kolumn, zlasti za tržaški Primorski dnevnik in goriški tednik *Novi glas*.

mojca5ar@gmail.com

OSEBA IN DRUŽBA

Ignacija Fridl Jarc: Alojz Rebula in Slovenska matica

Sodelovanje med Alojzom Rebulo in Slovensko matico lahko označimo kot eno najbolj uspešnih in izjemnih, a hkrati tudi nedorečenih zgodb. Roman *Senčni ples*, prvo delo, ki ga je leta 1960 objavil pri tej založbi, je skorajda soglasno označen za »osrednje Rebulovo delo prvega obdobja«. Leta 1968 mu je sledila izdaja romana *V Sibilinem vetru*, ki velja ne samo za Rebulovo najdaljše, ampak tudi za njegovo najuspešnejše delo. Odmevna pa sta bili tudi romana *Zeleno izgnanstvo* (1981) in njegov dnevnik *Vrt bogov* (1986), ki pa sta pri Slovenski matici izšla šele po več kot desetletje dolgem premoru, ki je sledil izredno uspešnemu začetku založniškega sožitja. Po koncu osemdesetih let se raziskovalci znova soočajo z nerazumljivo *lakuno* v odnosu med Rebulo in Slovensko matico, saj je naslednja in obenem tudi zadnja pisateljeva knjiga pri tej založbi pod naslovom *Arhipel: panorama slovenskih stoletij* bila izdana šele leta 2002. Prispevek bo na osnovi analize arhivskega gradiva poskušal prikazati, zakaj Slovenska matica ni znala izkoristiti izjemnega pomena Alojza Rebule in odmevnosti njegovih del, ki so pri njej izšli, ter ga kljub zelo uspešnim začetkom ni uspela pritegniti kot stalnega avtorja založbe.

Ignacija Fridl Jarc, vodja programa Slovenske matice, dipl. komparativistka in dr. filozofskih znanosti, literarna, gledališka in filmska kritičarka in literarna zgodovinarica, predavateljica na Fakulteti za slovenske in mednarodne študije Nove univerze. Piše študije s področja slovenske književnosti in antične filozofije, doktorirala je iz Platonove filozofije, izdala monografijo *Jezik v filozofiji starih Grkov* (2001), kot prevajalka iz starogrščine je sodelovala pri slovenski izdaji *Fragmentov predsokratikov* (2012).

vodstvo@slovenska-matica.si

Milček Komelj: Rebulovi najzgodnejši dnevnik 1948–1954

Rebulovi najzgodnejši, za objavo pripravljeni dnevnik segajo v čas pisateljevega formiranja med njegovim 24. in 32. letom. Iz njih plameni izjemna mladostna občutljivost, s katero se je avtor skozi živ odnos do mističnega pojma ljubezni in z zaupanjem v Boga oblikoval v odkrivatelja lepote in potrjevalca smiselnosti sveta. Ob strastnem ognju, ki je razgibaval njegovo sprva še dionizično notranjost, se je skušal iz protislovij zavestno izoblikovati v osebnost odločne volje, notranje trdnosti in harmoničnosti ter strogih etičnih meril, pri čemer ga je podpiralo spoznavanje literature in antične modrosti, ki se mu je razkrivala med študijem klasične filologije. Ob tem se je vneto posvečal lastni ustvarjalnosti ter doživel prve revijalne objave in nastope, ki jih dnevnik sproti dokumentira. Iz dnevnika sta razvidna tesnobni čas v povojni kulturni Ljubljani in življenjska atmosfera v Trstu, predvsem pa iz njega žari vseživljenjska ljubezen med zorečim pisateljem in zanj iniciacijsko ustvarjalno osebnostjo Zore Tavčar.

Milček Komelj, redni član SAZU in Evropske akademije znanosti in umetnosti. Pogloblja se predvsem v slovensko likovno umetnost, posebno slikarsko. Je avtor vrste monografij, razprav, esejev, pesmi in kritik; bil je član številnih žirij in komisij. Služboval je na umetnostnozgodovinskem oddelku Filozofske fakultete in sodeloval z vrsto eminentnih slovenskih ustvarjalcev.

sumi.komelj@gmail.com

David Movrin: Ira, Reb, cave, notum: sprejemljiva in prepovedana klasična filologija v študentskem dnevniku Alojza Rebule

Prvi ohranjeni dnevniki Alojza Rebule (Slovenska matica 2024) obsegajo politično izredno nabit čas od aprila 1948 (izbruh krize z Informbirojem) do oktobra 1954 (konec Svobodnega tržaškega ozemlja in prihod Italije v nekdanjo cono A). Pisanje je zelo osebno, v njem se zrcali predvsem avtorjev študentski vsakdan s predavanji Milana Grošlja in deloma Antona Sovreta ter s prijateljskimi ter kolegialnimi diskusijami s Stanetom Gabrovcem, Eriko Mihevc ter Anico Jalen (kasneje Ano Šašel), pa z občasnimi obiski v domačem Šempolaju ter s prvimi literarnimi poskusi in objavami v ljubljanskem in tržaškem tisku. Osrednje mesto zavzema predvsem pisateljeva ljubezen do dekleta in kasneje žene Zore Tavčar; po diplomi študij zamenjajo prvi koraki v pedagoškem poklicu v Trstu. Toda med vrsticami se ves čas, v polzastrtih formulacijah in na trenutke celo v šifrah, oglašča tudi piščevo zavedanje o nevarnem političnem kontekstu, v katerem se je gibal. Kot kaže, mu je bilo jasno, da v policijski državi svojih najglobljih strahov ni pametno zaupati niti dnevniškim zapisom, čeprav so ti že od Marka Avrelija in njegovih τὰ εἰς ἑαυτὸν dalje namenjeni odkritemu pogovoru s samim seboj. Čez to mejo ga zato zanese le izjemoma. A kljub previdnosti se je politika v ospredje brutalno vsilila kar sama – s pisateljevo aretacijo januarja 1951. Po njej so zapisi redkejši, celovito sliko je iz samega besedila težko, domala nemogoče razbrati. Za jasnejšo predstavo o dogajanju, ki je tako surovo vplivalo na umetnikov mladostni portret, mora literarna zgodovina poseči po drugih virih.

David Movrin, izredni profesor na Oddelku za klasično filologijo na Univerzi v Ljubljani. V obdobju podiplomskega študija se je izpopolnjeval na univerzah v Budimpešti (CEU) in v Oxfordu (Keble College). Objavil je vrsto razprav, prevajal je Evripida, Atanazija, Hieronima, Sulpicija Severa ter druge grške in latinske avtorje ter izdal monografiji *Fidus interpres / zvest prevajalec* (2010) in *Izviri*

meništva (2011). Souredil je knjige *Classics and Communism* (2013), *Classics and Class* (2016), *Classics and Communism in Theatre* (2019) in *Proletarian Classics* (2022). Od leta 2019 ureja revijo *Clotho*.
david.movrin@ff.uni-lj.si

PISATELJ, DRAMATIK, SCENARIST

Vilma Purič: Jezik kot vprašanje smisla v delih Alojza Rebule

Rebulov jezik je pogosto predmet raziskave strokovnih obravnav, ki pisatelju prisojajo dovršen jezikovni pristop in ga označujejo za izjemnega stilista. V času svojega ustvarjanja je bil tržaški pisatelj razpet med predstavo o jeziku kot o nečem lastnem, kar pride v človeka z narobenostjo, in med pojmovanjem jezika, ki je osnovan na priučenosti, na uzaveščanju sistema in na zgrajenih obdelavah. Zadušitev materinščine v času fašistične ere je dala pisatelju poseben uporni vzgon in ga usmerila v svojevrstno eksperimentiranje, da je v svoje pisanje vnesel potencirano iznajdljivost in okrepil graditeljsko moč jezika. Razširil je obseg njegovega poimenovanja, da izreka tudi vsebine, koncepte in položaje, ki nimajo podlage v živem govoru in jih v jeziku prostora ni. Pri tem se je posluževal različnih načinov: posegal je po širokem obsegu besed, ki jih je črpal iz del kanoniziranih slovenskih avtorjev, ustvarjal je kompleksno skladiščno strukturo in izvorno metaforiko, predvsem pa se opredelil za smiselno naracijo z izrazitim semantičnim zagonom in z obilico pomenov. Z graditeljsko vnemo je Rebula poglobil izrazni razpon jezika, vanj vlil ne le preživetveno silo in narodnoobrambno misel, temveč moč vsestranskega razvoja, s čimer je ključno vplival na pisanje mlajših tržaških ustvarjalcev.

Dr. Vilma Purič, pisateljica, literarna kritičarka in raziskovalka iz Trsta. Zaposlena je kot profesorica slovenskega jezika in zgodovine na DIZ Jožefa Stefana v Trstu. V svojih razpravah obravnava literaturo Slovencev v Italiji, izpostavlja razlike in podobnosti z ustvarjanjem v osrednjeslovenskem in italijanskem prostoru. Je avtorica monografije *Sodobne tržaške pesnice* (2019), v kateri proučuje razvoj ženske misli v delih slovenskih pesnic v Italiji in italijanskih tržaških avtoric. Objavila je romane *Burjin čas* (2009), *Brez zime* (2012) in *Reka* (2022).

vilmapuric@yahoo.it

Tatjana Rojc: Resnici zvesto iskanje Smisla

V svojem prispevku avtorica pogloblja nekatere aspekte opusa Alojza Rebule, ki se oplaja z antiko, a je za pisatelja izhodiščna metafora sodobnega časa in avtorjevega iskanja Smisla. V ta kontekst se umeščajo njegova pripoved ter njegova razmišljanja, tesno zavezana besedi in Besedi, predvsem pa resnici, ki osmišlja njegov širok literarni diskurz vse od *Devinskega sholarja* in se osredinja v kompleksnost romana *V Sibilinem vetru*.

Tatjana Rojc je tržaška komparativistka in literarna zgodovinarica, avtorica člankov, razprav in monografij, med temi knjige *Pogovori z Alojzom Rebulo* ob pisateljevi 85.letnici. Ob Rebulovem se je posebej poglobljeno raziskovala tudi opuse Srečka Kosovela, Franceta Balantiča, Borisa Pahorja in Miroslava Košute. Predavala je na univerzah doma in v tujini. Je scenaristka, prevajalka, objavlja v slovenskem in italijanskem jeziku tako znanstvene kot literarne tekste. Od leta 2018 je senatorka Republike Italije.

tatjana.rojc100@gmail.com

Martina Ožbot: Nekaj značilnosti Rebulove slovenščine

Alojz Rebula je nesporno pisatelj, čigar besedila sodijo v slovenski literarni kanon, znotraj katerega pa je v jezikovnem pogledu atipičen besedni umetnik. Glede na njegovo biografsko ozadje to ni presenetljivo, saj je odraščal v okolju, ki je bilo slovensko zgolj v omejenem obsegu. Na Tržaškem je po prvi svetovni vojni v javnem življenju izrazito prevladovala italijanščina, ki jo je nato še dodatno utrjeval fašistični režim. Slovenščina je bila tako večinoma odrinjena v območje zasebnosti. V takšnih okoliščinah je Rebulovo šolanje potekalo v italijanščini, knjižna slovenščina pa je bila zanj nekakšen »tuj« jeziki, ki ga je osvojil šele v času študija klasične filologije na ljubljanski univerzi. Rebulova vraščenost v zamejski prostor in močna navzočnost italijanskega jezika v njegovi jezikovni biografiji se odlikavata tudi v jezikovnih posebnostih njegovih besedil. Prispevek skuša pokazati nekaj značilnosti Rebulove jezikovne rabe, ki po vsej verjetnosti izhajajo iz tesnega sobivanja obeh jezikov, slovenščine in italijanščine, v njegovi "osebni slovnici in slovarju", kot je to običajno za pisce, ki izhajajo iz dvo- ali večjezičnih okolij. Nakazala bom morebitne vzporednice z nekaterimi tovrstnimi avtorji in se dotaknila vprašanja o razmerju med literarnim kanonom in jezikovno neortodoksnostjo.

Martina Ožbot, redna profesorica za italijanski jezik na ljubljanski Filozofski fakulteti. Raziskovalno se ukvarja z jeziki v stiku, besediloslovjem in zgodovino prevajanja. Med drugim je avtorica monografij *Prevajalske strategije in vprašanje koherence ob slovenskih prevodih Machiavellijevega Vladarja* (2006), *Prevodne zgodbe: poskusi z zgodovino in teorijo prevajanja s posebnim ozirom na slovensko-italijanske odnose* (2012) in *Translation and Multilingualism: A Dynamic Interaction* (2021). Ureja revijo *Linguistica* in knjižno zbirko *Studia translatoria*.

Martina.OzbotCurrie@ff.uni-lj.si

Irena Avsenik Nabergoj: »Veličastne možnosti metaforičnega« v prikazih ženskih in moških likov v Rebulovem romanu Jutri čez Jordan

V pripisu k svojemu romanu *Jutri čez Jordan* iz leta 1988 Rebula spodbuja bralce k svobodni interpretaciji pripovedi, ki črpa navdih v svetopisemskih pripovedih Peteroknjžja, ožje izhodišče pa je dogajanje, ki sega od Eksodusa do Devteronomija: »Izhod Izraela iz Egipta do praga Obljubljene dežele«. Pri pripovedi pisatelju »ni šlo za arheologiziranje in še manj za dekoriranje«, kot zapiše: »Hotel sem se samo prepustiti veličastnim možnostim metaforičnega, ki sem jih čutil v snovi«. Roman spremlja potovanje Izraelcev od suženjstva v Egiptu v obljubljeno deželo. Ustvarjalnost pisatelja se kaže predvsem v številnih dialogih med fiktivnimi moškimi in ženskimi liki na poti skozi puščavo, v katerih razpravljajo o odnosu Izraela do dežele Obljube in o svojem posebnem poslanstvu. V tem kontekstu posebno poslanstvo Izraela pomeni njegovo vlogo kot izbranega ljudstva, ki naj bi prineslo Božjo besedo in vero v enega Boga med druge narode. To poslanstvo vključuje tudi potrebo po moralni in duhovni preobrazbi, ki se od Izraelcev zahteva na poti iz suženjstva v Egiptu do svobode v deželi Obljube. Predvsem ženske osebe, kot so Deborah, Lija in Marija, so prikazane kot predane iskalke globljega pomena Izraelovega poslanstva. Prispevek posebno pozornost namenja pisateljevemu sklicevanju na različna biblična mesta. V pripovedi in dialogih identificira ključne metafore in simbole, ki predstavljajo več kot le svoj dobesedni pomen, ter razišče, kako se povezujejo z zgodovinskimi, kulturnimi in religioznimi izzivi. S predstavitvijo ključnih metafor in simbolov pokaže, kako Rebula z njimi izpostavlja teme vere, upanja, ljubezni, zvestobe in njihova nasprotja ter kako s pomočjo metaforičnega jezika pomaga bralcu doživeti globlje pomene in čustva, ki jih avtor želi posredovati.

Irena Avsenik Nabergoj, redna profesorica in znanstvena svétnica na področjih literarnih ved, Svetega pisma in religiologije ter kulturne

zgodovine. Osrednja področja njene dejavnosti: slovenska in evropska književnost 19. in 20. stoletja, duhovna literatura, podobe Judov in judovstva v slovenski in svetovni literaturi, gledališču, glasbi in filmu; etika, estetika in retorika v literaturi; vpliv Biblije na literaturo in kulturo; čustva in etika v Svetem pismu in literaturi.

irena.avsenik-nabergoj@zrc-sazu.si

Matej Venier: Alojz Rebula: tri dramska dela

Alojz Rebula je ustvaril tudi tri dramska dela: dramo *Operacija Timava* (1992), farso *Hribi, pokrijte nas* (1983) in niz šestih dramskih prizorov *Savlov demon*. Prispevek prikazuje vsebino posameznih dram, njihove izvedbe in kritiške odzive.

Operacija Timava je drama, zgrajena po klasičnih pravilih (razen enotnosti kraja in časa). Zasedba vlog pokriva vse bistvene dejavnike tragedije primorskih ljudi pred 2. svetovno vojno: častnik italijanske politične policije, njegov ovaduh, zavedni slovenski duhovnik, slovenski učitelj, njegov sin pesnik, ki je po prepričanju krščanski socialist, revolucionar Dušan, ki daje prednost svetovni revoluciji pred narodnostno idejo, tigrovci, pripadniki spontanega upora proti potujčevanju.

Farsa *Hribi, pokrijte nas* (1983) je odziv na brezizhoden duhovni položaj naroda v desetletju pred koncem komunistične dobe. Bajka o kralju Matjažu ponuja obilo priložnosti za norčevanje iz vsestranskega zamegljevanja resničnosti in omejevanja svobodnega mišljenja, ki je prevladovalo v matični domovini. Predvsem je pisatelja kot vrhunskega mojstra jezika motilo sprevrčanje materinščine v samoupravno latovščino in v farsi si je privoščil vrsto bleščečih neologizmov. V njej je tudi na ironičen način posvojil avantgardno estetiko tedanjih literarnih usmeritev, s katerimi se ni nikoli sprijaznil.

Savlov demon je niz šestih dramskih del, ki so bila v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja izvajana kot radijske igre in jih je avtor priredil za gledališki oder. Vsa so ubrana na svetopisemsko tematiko: *Četrty kralj* in *Neznana zvezda* imata božično tematiko, *Poncijeva žena* in *Somrak* pa velikonočno. *Savlov demon* je biblična zgodba o menjavi in pomenu oblasti, *Mesto Arbela* je sodobna zgodba: v namišljeno mesto nekje v mrzlem delu Evrope, ki je v krempljih koruptnih veljakov in z njimi zlizane vseprisotne policije, pride Tujec. Vsi, ki pridejo z njim v stik, doživijo duhovno razsvetljenje, vendar strukture tega ne prenesejo in ga izženejo, mesto pa se pogrezne v staro životarjenje.

Matej Venier, prevajalec in urednik na Radiu Slovenija. Med 2013 in 2021 odgovorni urednik 3. programa Radia Slovenija. Avtor književnih prevodov zgodovinskih, literarnih, filozofskih in pesniških besedil (mdr. avtorji O. Figes, U. Galimberti, P. Rumiz, F. C. Lane, V. Colonna, U. Saba, J. Keats), prevodov radijskih oddaj (C. de Incontrera, cikli Mediteran, Popotovanje ob Loiri, Na krilih pesmi) in pisec številnih scenarijev za radijske oddaje.

matej.venier@rtvslo.si

Maja Lapornik: Radijski medij kot priložnost potrjevanja slovenske besede in kraj svobodnega ustvarjanja: Rebulove radijske igre

Alojz Rebula je do danes (v širši kulturni javnosti) v glavnem prezrt kot dramatik. Tudi njegove številne radijske igre, ki so bile uvrščene v slovenski program državnega italijanskega radia (RAI), so praviloma vrhunska literatura. Posnetke je pripravljala zamejska kulturna organizacija Radijski oder, ki še vedno pripravlja kakovosten program dramatike, čeprav matična država spremlja le delovanje Slovenskega stalnega gledališča Trst. Prispevek orisuje širši kontekst Rebulove dramatike za tržaški radio in utemljuje umetniški pomen njegovega ustvarjanja za visoko raven manjšinskega medija. Predstavi nekaj njegovih izbranih radijskih iger, ki se zde še posebej pomenljive.

Maja Lapornik je umetniški vodja Radijskega odra v Trstu in avtorica scenarijev številnih televizijskih in radijskih oddaj. Diplomirala je v Trstu iz področja radijske igre (pod mentorstvom prof. Claudia Magrisa), doktorirala pa na AGRFT v Ljubljani; bila je predsednica SSG, več let je delovala tudi kot radijska režiserka. Je ravnateljica DTZ Žiga Zois v Trstu.

maja.pelikan@yahoo.com

David Bandelj: Od literature do oznanila

Alojz Rebula je s svojo pisateljsko potjo prehodil razvojni lok, ki se začinja s potopitvijo v literaturo kot umetnostjo, ki je antiteza nihilizmu. V teku časa se njegovo pisanje zaobrne v aktivno krščansko držo, ki postaja celo oznanjevalska. Prispevek bo skušal opredeliti ključne trenutke na Rebulovi pisateljski poti, ki zaznamujejo ta prehod in iz velikega pisatelja naredijo tudi enega temeljnih slovenskih krščanskih mislecev.

David Bandelj, po izobrazbi doktor literarnih ved, po poklicu profesor na slovenskih višjih šolah v Italiji, po umetniškem poslanstvu glasbenik in dirigent, pesnik in prevajalec ter občasni literarni raziskovalec, je objavil 6 pesniških zbirk, nekaj esejistčnih in literarnozgodovinskih monografij. Svoje literarno raziskovanje je usmeril predvsem v sistem književnosti Slovencev v Italiji. Glasbeno in literarno deluje v širšem slovenskem in italijanskem prostoru.

dbandelj@yahoo.it

Jože Faganel: Biografski roman kot svetovnonazorska avtorefleksija

Vprašanje zvrstnosti se najpogosteje omenja v učbenikih o besedni umetnosti, ko se navaja kak tipični primer. Prav Rebulova proza pa si zaradi svoje vrhunske kakovosti utegne ali celo zasluži postati predmet zahtevnih raziskav. Izsledki bodo potrdili njegovo zvrstno inovativnost. Kot romanopiscu mu je uspelo prodreti v slovenski prostor z zvrstjo zgodovinskega romana iz obdobja, ki je ustrezalo njegovi fakultetni izobrazbi, kar je bilo politično še sprejemljivo, kljub jasni svetovnonazorski opredeljenosti tematike osnovnega sporočila. Ni naključje, da je religiozno umeščenost za objavo v državni založbi raje zastrl v romanu *V Sibilinem vetru* (1968) s premestitvijo gradiva iz prologa v notranjost romana (prim. prvo objavo odlomka romana v Mohorjevem koledarju kako leto prej). V tej luči si zasluži posebno oceno literarnozvrstna problematika slovenska »večernica« iz leta 1972, ki nosi z današnje medijske perspektive provokativni naslov *Divji golob* (z malo začetnico). Svojo tezo iz naslova stopnjujemo s korekcijo, da gre, začuda, v določenem smislu kar za avtobiografski roman

Jože Faganel, literarni zgodovinar in jezikoslovec lektor, prof. slov. in franc., višji strok. sodelavec specialist za starejšo književnost Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, ko je poskrbel za znanstvetokritično izdajo Brižinskih spomenikov. Predaval je retoriko in kulturo govora na AGRFT in Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani in desetletja deloval kot lektor v vseh slovenskih gledališčih, zlasti kot zagovornik kultivirane standardne slovenščine v Slovenskem stalnem gledališču Trst in za svoje delo prejel Peterlinovo priznanje v Dragi. Z A. Rebulu se je srečal kot sourednik serije naše Tromostovje, v kateri je izšel njegov esej *Krščanska Avantura* in nato kot direktor celjske Mohorjeve družbe poskrbel za izide večine leposlovnih del po ohladitvi s Slovensko matico. Preprečil je »smrt« *Celovškega zvona* in ga sprejel v okrilje založbe z imenom *Zvon*, v kateri so desetletja izhajali Rebulovi *Dnevniški zapiski*.

faganel.joze@gmail.com

Andrej Lokar: Dnevnik kot jazenje: poskus personalistične interpretacije dnevnikov Alojza Rebule

Alojz Rebula je vse življenje pisal dnevnik. Sam je večkrat izjavil, da je to ena od njegovih najbolj priljubljenih literarnih zvrsti. Dnevnik je začel pisati kot študent, da bi se, kot je sam napisal, »uril v slovenščini« in se »fašizmu maščeval s čim bolj sočno slovenščino« (avtor se je namreč moral šolati v italijanščini). Pri dnevniku ga je najbolj privlačila možnost spajanja najrazličnejših žanrov in prijemov. Vendar ob vsem tem obstaja še neka, da se tako izrazimo, »eksistencialna« razsežnost dnevnika, ki sloni na principu literarizacije realnega ali subjektivacije objektivnega; na ta vidik Rebulovega dnevniskega pisanja je usmerjen pričujoči prispevek.

Andrej Lokar je prevajalec, publicist in družbeni kritik. Rodil se je v Trstu in živi v Ljubljani. Kot predsednik in urednik vodi založbo Kulturno umetniškega društva KUD KDO, obenem je odgovorni urednik spletne revije *KDO?* in spletne revije za konservativno misel *Anamnesis*.

andrej.lokar@gmail.com

ANTIČNE IN RENESANČNE RESONANCE

Jadranka Cergol: »V grško-rimski antiki vidim previdnostno pripravo na edinstveni Prihod«: preplet klasičnih antičnih in krščanskih korenin Evrope

Izhajajoč iz branja odlomkov nekaterih prvih apologetov, ki so iskali korenine krščanske misli tudi v klasičnih grško-rimskih filozofskih tokovih, želi prispevek osvetliti to dvojno dimenzijo Rebulovega miselnega sveta. Slovenski pisatelj, po izobrazbi klasični filolog in globok poznavalec tako antične kot krščanske misli, je namreč svoja razmišljanja utemeljeval ravno na dialogu med tema dvema kulturnima obzorjema, ki bi se lahko zdela v marsičem nasprotujoča si, a sta se, po Rebulovem mnenju, dopolnjevala in spajala. V luči božjega načrta je antiko pojmoval kot previdnostno pripravo na Prihod, saj je v nekaterih temeljih antične filozofije po njegovem mnenju mogoče prepoznati semena krščanskega nauka: Rebula tako vzporeja pojem grškega *hybris*a s krščanskim izvornim grehom, Platonov svet idej z nebeškim kraljestvom, rimske moralne nauke z etiko krščanstva. Preplet teh korenin pa je obenem temelj, iz katerega je zrasla humanistična evropska kultura.

Jadranka Cergol je zaposlena na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem kot izredna profesorica za področje jezikoslovja in višja znanstvena sodelavka. Na Oddelku za italijanistiko UP FHŠ predava več jezikoslovnih predmetov na 1., 2 in 3. stopnji, raziskovalno pa se po eni strani ukvarja z antično tradicijo v sodobni družbi ter s sociolingvističnimi vprašanji jezikovnega in literarnega stikanja v zgornjem Jadranu.

jadranka.cergol@gmail.com

Marko Marinčič: *Livijin vinograd in Rebulova težavna ljubezen do rimstva*

Rebulova zbirka novel iz leta 1956 nosi naslov po eni od novel, »Vinograd rimske cesarice«. Plinij starejši (*Naravoslovje* 24.8) dejansko navaja poročilo, da je Avgustova žena Livija svojo dolgoživost pripisovala zdravilnim učinkom vina, imenovanega Pucinum, ki naj bi ga pridelovali nedaleč od izvira Timave. Toda naslov novele zavaja. Besedilo govori o gverilskih poskusih Slovencev na Tržaškem Krasu, da bi uveljavili dvojezične napise, in o nasprotovanju italijanskih nacionalistov. Omemba Livije je samo ena, pa še ta anonimna: »Nasprotniki tabel so kot glavni argument navajali dejstvo, da je vsaka tabla, ki ni italijanska, pljunek v obraz zapadni civilizaciji. In kako le naj bi se mogla nazivati s slovenskim imenom vasica, kjer je pred dva tisoč leti rasel vinograd, na katerega je bila prav posebno navezana sama žena rimskega cesarja?« (*Vinograd rimske cesarice*, Maribor 1956, 235). Ravno po zaslugi tega zamolka je naslov novele in celotne zbirke izredno sugestiven. V tem prispevku bo služil kot iztočnica za razmišljanje o Rebulovi »težavni ljubezni« do antičnega Rima in celo do samega Vergilija, ki ga je občudoval kvečjemu kot poganskega preroka Kristusovega rojstva – torej iz razlogov, ki so z zgodovinskega stališča pravzaprav zmotni. Rebulov pogosto skeptični odnos do rimske kulture in literature (in vzporedno temu skoraj religiozni kult grštva) spominja na latinske cerkvene očete, le da v njegovem primeru vir nelagodja ni poganska religija, temveč rimski imperializem kot navdih italijanskega nacionalizma.

Marko Marinčič, redni profesor na Oddelku za klasično filologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ukvarja se z latinsko in grško književnostjo in njuno recepcijo v novem veku. Poleg številnih prispevkov na te teme je objavil ali za gledališko uprizoritev pripravil tudi vrsto prevodov iz rimske, grške in francoske književnosti. Recepciji rimske in italijanske književnosti pri Prešernu je posvetil

monografijo *Križ nad slovansko Trojo: latinski palimpsesti v Prešernovem Krstu pri Savici* (Slovenska matica, Ljubljana 2012).
marko.marincic@ff.uni-lj.si

Anja Božič in br. Jan Dominik Bogataj: Rebulov roman Zeleno izgnanstvo ter viri za upodobitev humanista in tržaškega škofa Piccolominija

V svojem romanu *Zeleno izgnanstvo* (1981) Alojz Rebula literarno upodablja Eneja Silvija Piccolominija (1405–1464), slovitega italijanskega humanista in poznejšega papeža Pija II. Osredinja se na obdobje njegovega škofovanja v Trstu (1447–1450), med nadrobnimi opisi njegovih notranjih monologov in premišljevanj pa se dotika tudi časa pred tem. Poglobljen študij Piccolominijevega življenjepisa kaže, da je Rebula izredno dobro poznal tako historiografijo in primarne vire, ki zadevajo Piccolominijevo življenje, kot tudi njegova literarna dela in njihovo sočasno recepcijo. Glavni namen prispevka je opredelitev in komentar Rebulovih najpomembnejših virov za roman. Prispevek bo to skušal doseči z vzporejanjem izbranih mest iz romana s Piccolominijevimi pismi in sekundarnimi študijami, ki bi bile avtorju takrat lahko na voljo. Pri tem bodo posebej omenjeni nekateri viri, ki so bili nedavno prvič objavljeni (npr. Piccolominijeva pisma iz Ljubljane in listine o njegovih posvetitvah nekaterih primorskih cerkva). Kažejo, da se je Rebula najverjetneje opiral tudi na gradivo, ki so ga pri obravnavi Piccolominijevih sledi v našem prostoru slovenski zgodovinarji v veliki meri spregledali.

Anja Božič, doktorska študentka Srednjeevropske univerze na Dunaju (CEU), kjer pripravlja doktorat na temo humanističnih panegirikov v čast svetemu Hieronimu (magistrirala na Filozofski fakulteti UL in na Srednjeevropski univerzi). Humanistični književnosti se posveča tudi kot prevajalka (Petrarca, Alberti, Vergerij, Piccolomini), ukvarja pa se tudi z raziskovanjem srednjeveškega in renesančnega rokopisnega gradiva.

bozic_anja@phd.ceu.edu

Jan Dominik Bogataj OFM, sodelavec pri Inštitutu za patristične študije *Victorinianum* na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Po

magisteriju na TEOF UL, diplomi iz bibličnih študij v Jeruzalemu (*Studium Biblicum Franciscanum*) in opravljenem licenciatu iz patristične teologije in znanosti na Patrističnem inštitutu *Augustinianum* (Papeška lateranska univerza v Rimu) zdaj na isti ustanovi končuje doktorat. Posveča se raziskovanju in prevajanju zgodnjekrščanske in srednjeveške književnosti.

jan.bogataj@teof.uni-lj.si

Brane Senegačnik: Gledališče besed

Ajshil velja za najkompleksnejšega teologa in obenem za jezikovno najbolj inventivnega in ustvarjalnega med antičnimi tragi. Zaradi teh potez se zdi njegova dramatika tako rekoč idealna snov za prevajalsko poustvarjalnost Alojza Rebule, čigar poetika kaže sorodne poteze, čeprav seveda v drugem, krščanskem bivanjskem in miselnem horizontu. Drama *Sedmerica priti Tebam* je v antiki sicer veljala za »dramo, polno Aresa« (Gorgija, Aristofan), ker prikazuje Eteoklov vojaški pogum in panično vzdušje Tebank pred bitko, a je mnogo več kot le to: na način, ki je izjemen v vsem ohranjenem antičnem tragiškem opusu, odpira osnovna vprašanja človekovega razumevanja presežnega sveta, njegove mnogolike in slojevite pojavnosti in pravilnega religioznega etosa. Prevod takšnega besedila zaradi semantične gostote, polivalentnosti in metaforičnosti Ajshilovega jezika zahteva vrhunskega filologa, a tudi, in še bolj, poetično resonanco ... Zahteva torej jezikovnega umetnika *par excellence*. Besedilo, ki je zaradi živih, žarečih, prelivajočih se pomenov in podob tako rekoč neprevedljivo v jezik uprizoritve in samo deluje kot gledališče, v katerem se brišejo meje notranjega in zunanjega sveta, je takšnega prevajalca dobilo v enem najboljših slovenskih pisateljev 20. stoletja.

Brane Senegačnik, pesnik, prevajalec, esejist, klasični filolog, publicist in urednik. Izdal je sedem pesniških zbirk in več knjig esejev o poglobljenih vprašanjih sodobne lirične poezije. Njegova besedila so uglasili nekateri najvidnejši slovenski skladatelji. Prevaja iz grške, rimske, nemške, italijanske, hrvaške in srbske književnosti. Za prevode je prejel Sovretovo nagrado, za poezijo pa nagrado Prešernovega sklada. Bil je zadnji urednik *Nove revije*. Zaposlen je na Oddelku za klasično filologijo FF Univerze v Ljubljani. Leta 2023 je bil izvoljen za izrednega člana SAZU.

branko.senegacnik@ff.uni-lj.si

PISATELJ IN TEOLOG

Marija Stanonik: Alojz Rebula med (krščansko) duhovnostjo in slovenstvom

Vsestransko ustvarjalni Alojz Rebula je (krščansko) duhovnost in slovenstvo literarno vključeval v svoj žanrsko pestri pisateljski opus tako rekoč kot nosilni vrednoti in tako sta sčasoma postali javno prepoznavni lastnosti njegovega osebnega habitusa. Referat skuša slediti njenemu razvoju in konceptualnosti tako v Rebulovih romanih kot njegovem javnem nastopanju.

Marija Stanonik, redna članica SAZU, mag. etnologije dr. literarnih ved in dr. teologije, red. prof. slovenske književnosti je bila od 1974-2012 zaposlena na ISN (ZRC) SAZU. Slovstveno folkloristko je predavala na Filozofskih fakultetah v Ljubljani in Mariboru in kot gostja na Poljskem, Hrvaškem in v Avstriji. Kot utemeljiteljica slovstvene folkloristike je avtorica številnih teoretičnih in empiričnih člankov, razprav in monografij. Njena bibliografija obsega nad 1.000 enot. V želji po slovenski spravi je vložila veliko napora v zbiranje in analizo slovenskega pesnjenja iz druge svetovne vojne.

marija.stanonik@siol.com

p. Edvard Kovač: Rebulov spopad z ničem ali njegov krščanski eksistencializem

Rebulov spopad z ničem se začneja z njegovim »izgonom iz raja«, se pravi z zapustitvijo rodne kraškega Šempolaja ter z vstopom v tujo šolsko ustanovo. Toda poti nazaj ni bilo več. Pot naprej ga je vodila k nadaljevanju šolanja, tja, kjer se mu je boj z nihilizmom razkril kot spopad s tragičnostjo življenja, se pravi h grški tragediji. V Ljubljani, v kulturnem središču Slovenije, je odkril tudi svojega privilegirane nasprotnika, filozofa Friderika Nietzscheja. Kako mu je zavidal, da je šel do konca razmišljanja o niču! Toda sprejel je njegovo sporočilo o grški tragediji, da je tragični junak vendar vesel. A Rebuli bo uspelo, da bo to zahtevo uresničil bolje kakor Nietzsche sam. Prav tako mu bo literarno ustvarjanje postalo ničevo, saj bo zanj pravi tragični junak Križani, ki se mu zasveti tudi kot Vstali Gospod. Zato bo Rebula neodvisno od svojih kasnejših intelektualnih sopotnikov, se pravi krščanskih personalistov, kot so Gabriel Marcel in Jacques Maritain, odkril, da zahteve Nietzschejeve filozofije pravzaprav uresničuje krščanska misel. Toda do tja bo še dolga pot, ki ga bo vodila med mističnim »*todo-nada*« (Vse ali Nič), se pravi med najglobljim obupom in najvišjo radostjo.

S tem razsvetljenjem večnosti se Rebula ne boji ničesar več, tudi nič ne, saj pozna »temno noč križa«. In pripravljen je iskati svetlikajoči biser resnice in ljubezni, četudi bi bil po besedah Jacquesa in Raisse Maritain skrit »v kupu gnoja, ki se imenuje Katoliška Cerkev«.

Edvard Kovač, profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani in na Filozofski fakulteti Katoliškega Inštituta v Toulousu. Doktoriral je na Katoliškem Inštitutu v Parizu, kjer je ubranil tezo iz filozofije Emmanuela Levinasa, naslov disertacije »Zaplet z drugostjo« (*Intrigue de l'altérité*) pa je presenetil tudi samega filozofa Levinasa, ki je bil navzoč na zagovoru. Je avtor številnih knjig, uveljavljen esejist (Rožančeva nagrada) in literarni in gledališki kritik.

edvard.kovac@guest.arnes.si

ESEJIST IN MISLEC SLOVENSTVA

Aleš Maver: Alojz Rebula in janezopavlovski kompromis

Prispevek se bo v prvi vrsti posvečal Rebulovi duhovni esejistiki, kot jo je gojil v nekaterih knjižnih objavah in v svojih krajših prispevkih za tednik *Družina*. Pri tem bom skušal pisatelja iz Šempolaja umestiti v koordinatni sistem Katoliške cerkve v Evropi po drugi svetovni vojni. Rebula je izšel iz duhovne atmosfere, ki je bila v ozadju pomembnega toka drugega vatikanskega cerkvenega zbora. Vendar se je jasno odmaknil od tistih interpretacij koncilskih dokumentov, ki so v njih videli revolucionarno preobrazbo cerkvenega izročila. Približal se je usmeritvi iz časa pontifikata Janeza Pavla II. Slednjo bi lahko poimenovali »janezopavlovski kompromis«, saj je po eni strani izhajala iz dediščine drugega vatikanskega cerkvenega zbora, umeščene v cerkveno izročilo, po drugi strani pa je v nasprotju z močnimi težnjami po samosekularizaciji v zahodnoevropskem katolištvu poudarjala izrazito katoliško posebnost v sodobnem svetu. Alojza Rebulu sam vidim kot enega bistvenih predstavnikov tega toka v slovenski kulturi.

Aleš Maver, izredni profesor za zgodovino srednjega veka na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Ukvarja se z zgodovino pozne antike in zgodnjega krščanstva, pa tudi s slovensko cerkveno in kulturno zgodovino. Doslej je objavil 5 znanstvenih monografij (od tega 3 v soavtorstvu) in 3 strokovne monografije. Med njimi je pregled staroveške zgodovine *Od klinopisa do Teodore*.

alexius.mauer@gmail.com

Igor Škamperle: Eshatološka vizija v delih Alojza Rebule; Smer Nova zemlja

Religiozna tematika je rdeča nit vsega literarnega ustvarjanja Alojza Rebule. Kot izpostavljena sidrišča njegovega duhovnega iskanja in pisanja pa nastopajo Bog kot nedoumljiva skrivnost, človek, zaznamovan z izvornim padcem in obljubo odrešenja, razgibanost zgodovine ter v veri pričakovano prestopanje naših naravnih registrov v skrivnostni razgrnitvi poslednjega časa. Prispevek se posveča Rebulovim šestim meditacijam s skupnim naslovom *Smer Nova zemlja* (Celje 1972). Avtor tu v živahnem literarnem slogu ter miselno relevantno in zelo aktualno razmišlja o temeljnih postavkah krščanske religije. Meditacije se literarno in teološko, pa hkrati družbeno stvarno ustavljajo ob miselnih »čereh«, kot so Bog, Dogma, Sin človekov, Cerkev, Točka omega in ... Nova Slovenija. Da, po pisatelju Rebuli nas bo ta spremljala tudi v eshatološkem času.

Dr. Igor Škamperle (1962) kot docent sociologije kulture predava na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Posveča se področjem humanistične misli, teoriji simbolov, sociologiji umetnosti ter intelektualni zgodovini.

igor.skamperle@ff.uni-lj.si

Jernej Šček: Med cesarji in kozolci. Rebulovo esejistično leposlovje kot kraljeva pot v dominsvetovstvo

O Rebuli vemo in poznamo že vse. Morda pa moramo esejista Rebulo dušo šele odkriti. Med gubami leposlovja, vsaj toliko kolikor neleposlovja, se skrivajo esejistične cvetke, ki bi, če bi jim kdo znal oz. želel brez (kulturnobojnih) predsodkov prisluhniti, prav zlahka ponarodele. V svojem prispevku ponujam kritični pregled temeljnih esejističnih rebulizmov, ki se z močjo medvrstičnega javljajo vseprek v opusu avtorja, soprivaka tržaške literarne šole, ki z njimi nad besedno izkazuje miselno, idejno in duhovno veličino, kot humanistični razlagalec duhovnih potresov slovenstva *ante litteram*. Pozornejši sociološko in kulturološko branje razkriva, da je mislec Rebula z jasnovidno in kompleksno analizo – s čistokrvno esejistično intuicijo – *in tempore non suspecto* zaznal in zarisal duhovne travme te naše križiščnosti ter postavil temelje temu, kar je na Slovenskem bolj edinstven kot redki primer ukoreninjenega svetovljanstva – dominsvetovstva. Rebula je naš njegov najvišji predstavnik. Iz romana *Zvonovi Nilandije* manifestno odmeva: »Lahko pišeš o cesarjih in papežih, pa zganjaš domačijstvo, [...], lahko pišeš o kozolcih in mlinih, pa si svetovljan.« Gre za odzven zdravega, toliko prizemljenega kolikor odprtega duha narodu, ki mora to zares šele postati.

Jernej Šček, tržaški Slovenec, filozof, profesor, publicist, esejist in prevajalec. Poučuje filozofijo in zgodovino na liceju v Trstu, pogodbeno pa tudi predava na Oddelku za humanistiko. Raziskovalno se ukvarja z italijansko renesančno mislijo ter izvirno prispeva k razpravi o novem humanizmu. Svojo »čebeljo« ustvarjalnost tudi literarno ubeseduje. Ščekov odmev z zahoda slovenstva je slišati v javnih in strokovnih razpravah s področja humanistike in narodnih manjšin.

jernejscek@hotmail.com

Martin Grum: Bibliografija Alojza Rebule 1946–2018

Ustvarjalni opus pisatelja, esejista, publicista, prevajalca in dramaturga Alojza Rebule je izjemno bogat in raznolik. Pisal je črtice, novele, dnevnike, radijske igre, eseje, romane, dramska besedila, potopise in tudi pesmi. Raznolikost je zaznamovala že začetek njegove literarne poti. Med izobraževanja na liceju v Vidmu 1940-44 je pisal verze v latinščini, sestavil dramo v italijanščini in dnevnik v slovenščini. Bogata, vsebinsko raznolika je njegova publicistika. Uveljavil se je tudi kot prevajalec antičnih besedil in Svetega pisma in bil ob tem ves čas kulturno in družbeno dejaven (sourednik revij *Sidro* in *Tokovi*, aktivni udeleženec konferenc, simpozijev, okroglih miz, kulturnih prireditev, predavatelj mdr. na Teološkem tečaju za izobražence na ljubljanski teološki fakulteti, nastopajoči na radiu in televiziji). Sestaviti njegovo celovito osebno bibliografijo ne bo lahka naloga. Načrtovana je izbirna bibliografija del Alojza Rebule, ki bo vsebovala njegova tiskana objavljena dela, tj. prve objave in ponatise, popis del, ki jih je prevedel in prevode njegovih tiskanih del ter izbirno bibliografijo del o njem in njegovem delu.

Martin Grum je samostojni strokovni sodelavec ZRC SAZU – specialist v humanistiki v pokoju. Po delovanju bibliografskega oddelka v NUK-u, se je zaposlil v uredništvu Slovenskega biografskega leksikona na ZRC SAZU rešuje s svojimi bibliografskimi izkušnjami pozabe dela, tudi najdrobnejša pomembnih Slovencev najrazličnejših strok.

**ALOJZ REBULA: SLOVENEK
MED ZGODOVINO IN NADČASNIM**

*Znanstveni posvet ob stoti obletnici rojstva
akademika Alojza Rebule*

Organizatorja: Slovenska akademija znanosti in umetnosti in
Slovenska matica

Program posveta in povzetki referatov

Uredil

Brane Senegačnik

Jezikovni pregled

Jože Faganel

Tehnična pomoč

Biblioteka SAZU

Založila in izdala

Slovenska akademija znanosti in umetnosti

Razmnoževanje

Megacop, Ljubljana, oktober 2024

Naklada

100 izv.